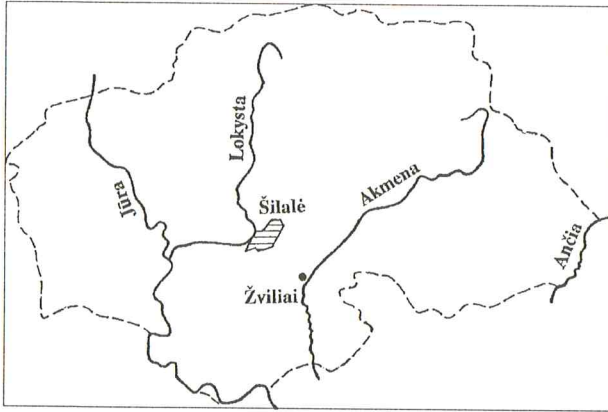

IVADAS

1 pav. Žvilių vietovė Šilalės rajone

Kapinynas yra apie 5 km į pietryčius nuo Šilalės miesto (1 pav.), šiaurinėje Žvilių kaimo dalyje, šalia Kunigundos ir Kazimiero Neverdauskų sodybos, prie Biržų Lauko gyvenvietės ribų (2, 3 pav.). Laidojimo vieta įrengta dešiniajame Akmenos – Jūros intako krante. Tai nuo seno ariamas apie 2 ha laukas, kurį šiaurės rytuose, rytuose ir pietryčiuose supa į Akmeną nusileidžiančios daubos. Žvelgiant nuo upės atrodo, kad kapinynas yra aukštoje kalvoje, bet užkopus matyti, jog šiaurėje, šiaurės vakaruose ir vakaruose laidojimo paminklą juosia pamažu kylančios aukštumos pakraščiai. Pietvakariuose ir pietuose nusidriekia krūmokšniais apaugęs kemsynas.

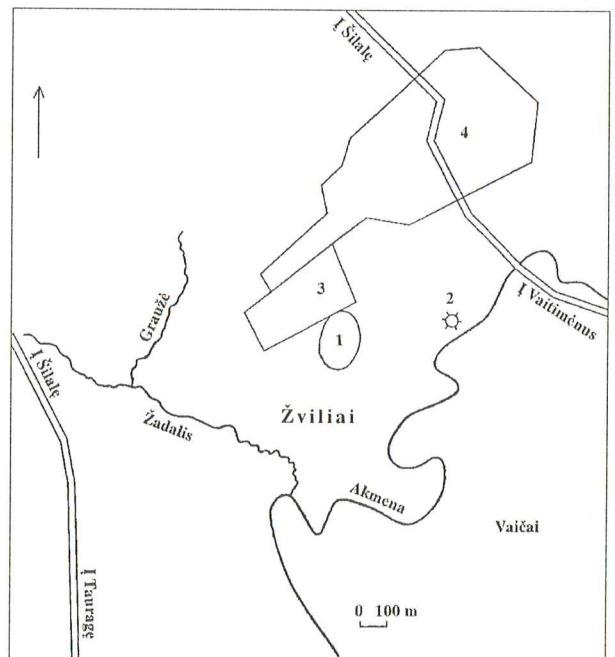
Per kapinyno teritoriją vingiuoja iš Biržų Lauko į Žvilių kaimą vedantis lauko keliukas (4 pav.). Tarp keliuko ir Neverdauskų sodybos ūkinės paskirties pastato yra kaimo kapukai, kur apsupta tankiai augančių medžių stovi medinė 120 × 120 cm dydžio keturkampė medinė mūriniais pamatais kopyltėlė. Jos viduje, už įstiklintų langų, nuo seno stovėjo šv. Marijos statulėlė. Ankstyvą 1983 m. pavasarį kažkas slapčia ją išnešęs. Vietos gyventojai dar mena tarpukario metus, kai į kapukus prie statulėlės gausiai rinkdavosi aplinkinių kaimų žmonės giedoti gegužinių ir birželinių pamaldų. Po jų jaunimas supdavęsis čia pat įtaisytose sūpuoklėse. Išsiskirstydavę namo būriais dainuodami.

Apie 400 m į vakarus nuo kapinyno, dešiniajame Akmenos krante, slėnyje, Alkos pievoje, dunkso Pilalė, t. y. Biržų Lauko piliakalnis (2 pav.). Apie jį

Šilalės kraštotyrininkai yra užrašę net 27 padavimus (Statkevičius, 1987š, p. 12).

Vietos gyventojai nuo seno žinojo, kad šalia kaimo kapukų ariamame lauke randama žalvarinių žiedų, apyrankių, kryželių su grandinėlėmis ir kitų dirbinių. Anot žviliškių, kaimo vaikai ypač vertindavę akmeninius „tekinukus“, t. y. verpstukus. Į juos net mainydavę kitus daiktus. Tačiau nė vienas radinys nepakliuvo nei į muziejus, nei į privačius rinkinius. Tik 1965 m. žinios apie Žviliuose ardomą senovės kapinyną pasiekė Šilalės kraštotyrininkus. O buvo taip.

Šilalės vidurinės mokyklos lietuvių kalbos mokytoja Stefa Statkevičienė savo mokiniams buvo davusi parašyti rašinėlių tautosakos motyvais. Tikrinant mokinių atliktus darbus, jos dėmesį patraukė Bronės Neverdauskaitės rašinys. Jame mokinė vaizdingai aprašė savo gimtajame Žvilių kaime esantį nepaprastą lauką, kur artojai nuolat randa senovinių daiktų. Mokytoja rašinių parodžiusi savo vyrui Vladui Statkevičiui, tuometiniam Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos

2 pav. Archeologijos paminklai Žvilių k. apylinkėse: 1 – kapinynas, 2 – Biržų Laukopiliakalnis, 3 – pastatų kompleksas, 4 – Biržų Lauko gyvenvietė

3 pav. Bendras kapinyno vaizdas iš pietų pusės prieš kasinėjimus

Šilalės rajono skyriaus pirmininkui. Ilgai nedelsęs, kraštotyrininkas nuvyko į kaimą pas mokinės tėvus Neverdauskus pasiteirauti apie tą nepaprastą lauką. Šis pasirodė besąs šalia Neverdauskų sodybos. O jos šeimininkas padovanojo V. Statkevičiui 2 geležines balno kilpas bei kalaviją. Paklaustas, iš kur tie dirbiniai, K. Neverdauskas parodė savo sode žiojėjančias tranšėjas, kurias tuometinio Mičiurino tarybinio ūkio darbininkai 1965 m. rudenį iškasė daržovėms žiemą laikyti.

Apie lig tol mokslo įstaigoms nežinomą archeologijos paminklą V. Statkevičius pranešė Lietuvos istorijos institutui, o spaudoje paskelbė trumpą informaciją (Statkevičius, 1966, p. 181).

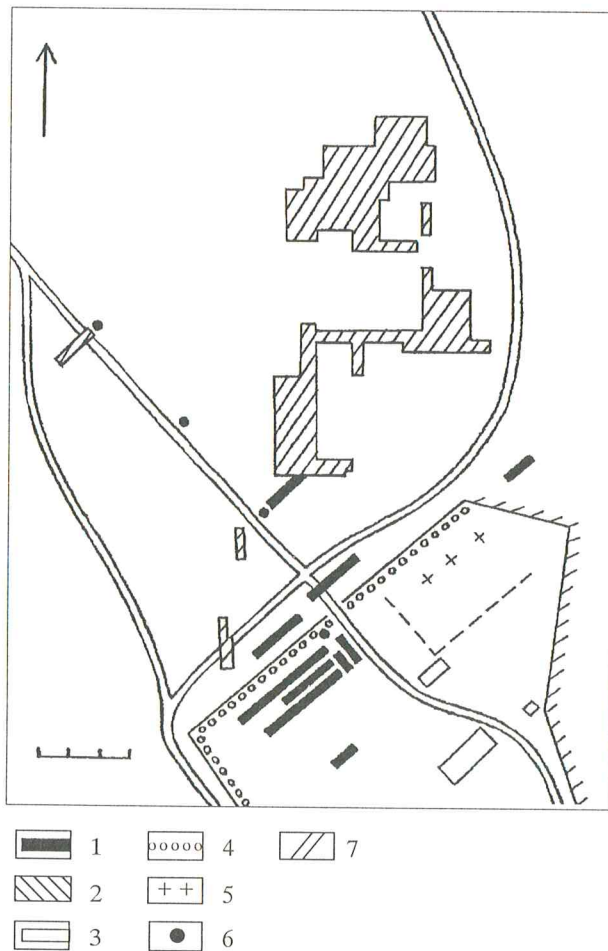
1968 m. liepos 8 d. į Žvilius iš Vilniaus atvyko archeologinė ekspedicija, vadovaujama Istorijos instituto Archeologijos skyriaus vedėjo Adolfo Tautavičiaus. Archeologai rado Žvilių kapinyną užsėtą kukurūzais, o tarybinio ūkio direktorius neleido pasėliuose pradėti kasinėjimų. Ekspedicija nutarė ištirti bent tą plotą, kuris buvo likęs Neverdauskų sode tarp minėtų tranšėjų (pk. Nr. 1–5, 9). Dar 3 perkastos buvo iškastos už sodo ribų, palei keliuką Žviliai – Biržų Laukas (pk. Nr. 6–8). Iš viso iškasinėtas apie 320 m² plotas, rasta 1 sudėginto ir 8 nesudėgintų mirusiųjų kapai (Tautavičius, 1968š, p. 1–14).

Tų pačių metų rugsėjo 18–19 d. Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Šilalės rajono skyriaus ekspedicija (vadovas – V. Statkevičius) ištyrė dar vieną 17 × 3 m (51 m²) dydžio perkasą ir rado 13 nesudėgintų

mirusiųjų kapų (Tautavičius, 1968š, p. 15–21). Paskutinią perkasą (Nr. 10) tyrinėta toje kapinyno vietoje, kur 1967 m. rudenį, kasant duobę elektros linijos stulpui buvo rasta geležinių ir žalvarinių dirbinių (4 pav.). Taigi 1968 m. Žvilių kapinyne iškasinėtas apie 371 m² plotas ir ištirtas 21 kapas. Apie kasinėjimų rezultatus buvo paskelbta glausta informacija, nurodant, kad ištirti kapai yra X–XII a., o Žvilių kapinynas – žemaičių paliktas paminklas (Tautavičius, 1970a, p. 76). Radiniai saugomi Lietuvos nacionaliniame muziejuje (inv. Nr. 487 : 1–31).

Po kasinėjimų Žvilių kapinynas, kaip respublikinės reikšmės archeologijos objektas, žymimas Nr. 1028, buvo įtrauktas į Lietuvos kultūros paminklų sąrašą (LKPS, 1973, p. 176). Trumpa kapinyno charakteristika pateikta ir I–XIII a. pilkapynų bei senkapių atlase, jo vieta nurodyta tyrinėtų laidojimo paminklų žemėlapyje (LAA, 1977, p. 127, žemėl. 4 : 831).

Bet kapinynas ir vėliau labiausiai rūpėjo žinomam Lietuvos kraštotyrininkui V. Statkevičiui. Kaip aiškėja iš kraštotyrininko užrašų (KU, 1975–1989š), jų autorius kiekvieną pavasarį ar rudenį lanko kapinyną, surenka suartos dirvos paviršiuje pasitaikančius dirbinius, nerimauja, kad vietos gyventojai archeologijos paminklo teritorijoje kasmet kasa rūsius bulvėms žiemą laikyti. 1976 m. kraštotyrininkas Lietuvos nacionaliniam muziejui padovanojo daugiau kaip 300 įvairios paskirties dirbinių, surinktų žvalgant Šilalės rajone išlikusius geležies amžiaus kapinynus. Dovanotų dirbinių sąrašė įrašyti 7 daiktai, rasti Žvilių kapinyne:

4 pav. Kasinėtų perkasų situacija: 1 – 1968 m. tyrinėtoms perkasoms, 2 – 1983–1989 m. tyrinėtoms perkasoms, 3 – pastatai, 4 – gyvatvorė, 5 – „kapukai“, 6 – elektros stulpai, 7 – vietos keliukai

2 įmaviniai kirviai, 2 įmaviniai ietigaliai, juostinė apyrankė, įvijinis žiedas, kryžinis smeigtukas (KU, 1976š, p. 7). Vėliau į muziejų pateko dar keli Žviliuose atsitiktinai aptikti daiktai (LNM, inv. Nr. 487 : 32–50).

1983 m. birželio 22 d. į Žvilius vėl atvyko Lietuvos istorijos instituto archeologinė ekspedicija, vėliau pavadinta „Žemaitijos“ vardu (vadovė – šių eilučių autorė). Kapinyną kasinėti buvo būtina ne vien dėl to, kad jis be paliovos smarkiai ardomas. Svarbiausia priežastis, lėmusi planingus ir sistemingus paminklo tyrinėjimus, – ieškojimas atsakymų į klausimus, kilusius nagrinėjant instituto Archeologijos skyriaus planinę temą „Lietuvių etnogenezė“, ypač jos potemę „Centrinės Žemaitijos gyventojų kultūra ir buitį V–XII a.“

Nagrinėjant problemą, labai pravertė nauja archeologinė medžiaga, sukaupta 1975–1982 m., kasinėjant Jūros baseine žemaičių paliktus V–VI a. Pagrybio, VII–VIII a. Kaštaunalių bei IX–XII a.

Žąsino kapinynus (visi – Šilalės r.). Mat toji medžiaga apėmė laikotarpį, kurio pradžią žymi žemaičių sąjungos susidarymas V a., o pabaigą nubrėžia pirmųjų rašytinių žinių apie žemaičius pasirodymas XIII a. pradžioje. Taigi toji medžiaga leido regione klestėjusios kultūros raidą stebėti plačioje chronologinėje panoramoje, apimančioje net 800 metų, bei išvelgti tradicijų tęstinumą ir teritorijos perimamumą iš kartos į kartą. Tapo akivaizdu, kad vakariniame žemaičių areale paplitusi archeologinė kultūra skiriasi nuo kitose istorinėse žemaičių (pvz., rytų ar šiaurės) žemėse V – XII a. susidariusių kultūrų. Net neužbaigus kasinėti Pagrybio kapinyno, ekspedicija jau disponavo archeologiniais duomenimis, leidusiais formuluoti nuostatą, kad seniausiame, t. y. V–VI a., vakarų žemaičių kultūros sluoksnyje akivaizdus vakarinių kaimynų – kuršių kultūros įnašas. Tai labai netikėta, kadangi archeologinėje literatūroje tada buvo pabrėžiama vien tik žemaičių ir žiemgalių kultūrų giminytė (Tautavičius, 1981b, p. 29; Михельбертас, 1968, p. 46).

Norint išsiaiškinti klausimą, koku būdu kuršių tradicijos įsipynė į V–VI a. žemaičių kultūra, nebelieka nieko kita, kaip imtis tyrinėti kapinyną, priklausantį chronologiškai ankstesniam laikotarpiui, t. y. I–IV a. Šitaip archeologams atsivertų galimybė nustatyti ryšius tarp Jūros baseine klestėjusios žemaičių kultūros ir dar iki jos susidarymo tame pat regione anksčiau paplitusios kultūros.

Vos pradėjusi antrąją kasinėjimų sezoną Pagrybyje 1981 m. vasarą, „Žemaitijos“ ekspedicija ir ėmė žvalgytis kaimynystėje esančio I–IV a. objekto. Labiausiai sudomino Pajūralyje, Kvėdarnos apyl. (Šilalės r.), esantis laidojimo paminklas. Mat iš šio paminklo V. Statkevičiaus kolekcijoje jau buvo susikaupę nemažai atsitiktinių minėto laikotarpio radinių. Jūs kraštotyrininkas surinko per kelerius metus, lankydamas kapinyną nuo tada, kai 1971 m. iš vietos gyventojų sužinojo apie senovinius daiktus, randamus dirvone, plytinčiame pietvakarinėje Pajūralio kaimo pusėje, prie Skerdynų kaimo ribos (Statkevičius, 1989ša, p. 23). Be to, archeologinėje literatūroje buvo žinių, kad XX a. pradžioje kaimo laukuose buvęs sunaikintas pilkapis ir rasta žalvarinių juostinių apyrankių, antkaklių kūginiais ir trimitiniais galais bei kitų II–IV a. dirbinių, tarp kurių buvo ir varinė Romos moneta (Michelbertas, 1972b, p. 117; LAA, 1977, p. 78). Bet svarbiausia – V. Statkevičius šalia pagarsėjusios minėtais radiniais vietovės, suvešėjusiame alksnyne, žinojo esant bent 4 pilkapius. Anot kraštotyrininko, tuos „kalnelius“ jis aptikęs lankydamasis Pajūralyje. O 1980 m. rudenį pilkapius žvalgę archeologai R. Olšauskas ir B. Dakanis pripažino juos saugotinais archeologijos paminklais (KU, 1978–1981š, p. 39).

Disponuodama tomis žiniomis, nedidelė ekspedijios dalyvių grupė nuvyko iš Pagrybio į Pajūralį žvalgyti pilkapių. Planuojamiems kasinėjimams buvo pažymėti 2 geriau išlikę pilkapiai, t. y. ant ten augančių alksnių kamieno nugremžtas žievės dryžis. Taip pat buvo apžiūrėtas ir greta plytintis laukas, kur, kaip minėta, lankytojams pasitaikydavo rasti įvairių senienų. Kilo mintis, kad čia gali būti plokštinis kapinynas. Juo labiau kad, keičiantis laidojimo papročiams, kai kurios baltų gentys, nustojusios pilti pilkapius mirusiesiems, ėmė juos laidoti vadinamuosiuose plokštinuose kapinyuose, įrengtuose šalia pilkapyių. Tokių laidojimo paminklų yra žinoma Vakarų Lietuvoje, t. y. kuršių etninėje teritorijoje (Gintarai, Kurmaičiai, Padvariai ir kt.). Tad buvo nutarta Pajūralio pilkapių tyrinėjimų imtis iš karto po paskutiniojo 1982 m. kasinėjimų sezono Pagrybyje.

Kaip tik 1982 m. pavasarį įvyko 15-oji respublikinė archeologų konferencija. Buvo puiki proga, remiantis naujausiais archeologiniais duomenimis, sukauptais 1975–1981 m. kasinėjant V–XII a. laidojimo paminklus Jūros baseine, aptarti žemaičių sąjungos susidarymo klausimą (Vaitkunskienė, 1983b, p. 152). Kartu rūpėjo išgirsti ir kitų archeologų nuomonę dėl naujos hipotezės, teigiančios, kad seniausiame žemaičių kultūros klode konstatuojamas kuršių įnašas. Juo labiau, kad tolesnis ieškojimas argumentų hipotezei dar tvirčiau paremti skatina imtis I–IV a. pilkapių kasinėjimo Pajūralyje.

Galbūt konferencijoje paskelbta hipotezė sudomino archeologus, o gal tai tik laimingas sutapimas, bet dar tą pačią vasarą į Šilalės rajoną kasinėti pilkapių išvyko Vilniaus universiteto ekspedicija, vadovaujama Mykolo Michelberto. Buvo pradėtas kasinėti Paragaudžio pilkapynas, esantis toje pačioje Kvėdarnos apylinkėje, kaip ir Pajūralio pilkapiai. Ištyrus 4 pilkapius paaiškėjo, kad jie supilti I–II a. (Michelbertas, 1984). Kadangi universiteto archeologai planavo darbus Paragaudyje tęsti ir ateityje, instituto „Žemaitijos“ ekspedicijai nebebuvo aktualu pradėti Pajūralio pilkapių kasinėjimo. Dabar jau daug svarbiau tapo imtis tyrinėti tokį objektą, kuris nutiestų chronologinį tiltą tarp V–VI a. Pagrybio ir I–II a. Paragaudžio pilkapyno, viliantis, kad tokio objekto tyrimas pateiks archeologinės medžiagos, leidžiančios paaiškinti, kaipgi apskritai susidarė Jūros baseine paplitęs žemaičių kultūros variantas, kuris nuo pat pradžių, t. y. nuo V–VI a., savo originalumu išsiskyrė iš kitų to laikotarpio giminingų kultūrų, koks buvo jo ryšys su ankstesnėmis šiame regione klestėjusiomis kultūromis.

Tad užbaigusi kasinėjimo darbus Pagrybio kapinyne, „Žemaitijos“ ekspedicija įsikūrė Žviliuose,

nusprendusi atnaujinti prieš keliolika metų pradėtus čia esančio kapinyno tyrinėjimus. Tokį sprendimą lėmė 2 svarbiausios priežastys. Dažnai lankydamas kapinyną, V. Statkevičius rasdavo dirbinių, kurie neleido abejoti, kad paminklo teritorijoje buvo laidojama ir pirmaisiais m. e. metais. 1979 m. pavasarį arime buvo rasta netgi Romos moneta (KU, 1978–1981š, p. 7, 20). O antra, jau 1968 m. šio paminklo teritorijoje vykdyti žvalgomąjį pobūdžio kasinėjimai pateikė įrodymų, kad Žvilių kapinynas – tai X–XII a. žemaičių palikimas. Vadinasi, laidojimo paminklas funkcionavo labai ilgą laiką – daugiau kaip tūkstantį metų. O tokio plataus chronologinio diapazono objektai yra nepažinomas šaltinis archeologinių kultūrų kilmės, raidos ir likimo tyrimams. Beje, tai buvo ypač akcentuota dar 1977 m. Rygoje vykusioje pirmojoje specializuotoje tarprespublikinėje konferencijoje „Baltų etninės istorijos problemos“ (Мугуревич, Таутовичюс, 1980, p. 12).

Ekspedicija rado kapinyną neužsėtą. Mat po darbų Pagrybyje, 1982 m. rudenį, tarybinio ūkio valdyba buvo informuota apie būsimus Žvilių kapinyno kasinėjimus ateinančią vasarą.

Dar nepradėjus kasinėjimų, buvo išžvalgyta visa kapinyno teritorija. Nustebino daugybė apgriuvusių rūsiaduobių, kuriose kaimo gyventojai žiemą laikydavo bulves. Tokių duobių buvo pilna šiauriniame paminklo pakraštyje bei rytuose – prie kapukų. Čia kai kurie bulviarūsiai buvo naudojami net ekspedijios išvakarėse. Rytinėje kapinyno dalyje iškasta žeminė, t. y. priešlėktuvinė slėptuvė. Prie jos riogsojo didžiulė krūva akmenų, kurie, kaip vėliau paaiškėjo, čionai būdavo metami, šalinant juos kasmet iš armens.

Kapukuose taip pat gausu nebenaudojamų rūsiaduobių. Paklausus apylinkės gyventojų, kodėl žmonės kapinėse laiko bulves, visi vienu balsu tvirtindavo, kad niekas neprisimena ir nežino, kad kada nors šiuose kapukuose būtų laidojama. O žviliškė Zuzana Žymantienė (64 m. amžiaus) papasakojo tokią tų kapukų atsiradimo istoriją.

Nuo neatmenamų laikų žmonės tame lauke nuolat rasdavę „rožančiukų“ (grandinėlių?), kryželių ir kitočių „geležiu“. Jie supratę, jog čia būta kapų, kad stovėjusi bažnyčia, buvusios ir trobos, kurių pamatai mūryti iš akmenų. Vietovė buvo gerbiama, naktį jos lenkdavęsi. Kartą nutarta dalį to senovės kapinyno aptverti ir pašventinti. Atvykęs kunigas, per kaimą žygiavusi procesija, laikytos pamaldos, pašventinta vieta, kuri buvusi aptverta. Po apeigų įvyko viso kaimo puota. Pasiteiravus, kada visa tai buvo, pasakotoja atsakė, kad labai seniai, nes ji šią istoriją išgirdo iš savo senelio, kuris jai sakęs, jog tai buvę dar prie baudžiatvės. Visai panašią kapukų atsiradimo istoriją papasakojo ir kitas 82 metų žviliškis (pavardės nesisakė), išsikėlęs gyventi

iš kaimo į Biržų Lauko gyvenvietę. Jis taip pat tvirtino, kad kapukai atitverti labai seniai, anot jo, „prie caro”. Dar prisimena kapukuose stovėjusius 3 didelius medinius kryžius, atgręžtus į Šilalės bažnyčią. Jie stovėję tada, kai jis buvo dar mažas. Įdomu pridurti, kad V. Statkevičius yra užfiksavęs Žemaitijoje buvus papročių kapeliuose, vadinamuose markapiais, statyti po 3 kryžius vienoje linijoje taip, kad jie būtų atgręžti į artimiausią bažnyčią.

Kazimieras Neverdauskas (apie 70 m. amžiaus), pietinėje kapukų dalyje kasdamas su padėjėju rūsį bulvėms, netoli jo sodyboje stovinčio ūkinio pastato aptiko žmogaus kaulus su gerai išsilaikiusia kaukole. Griaučius susėmė ir palaidojo kitoje duobelėje, o rūsį pabaigė įrengti. Jokių dirbinių prie griaučių neradę. Jis tvirtino, kad kapukuose nelaidojama.

Sodybos šeimininko sūnus Valentinas Neverdauskas (apie 40 m. amžiaus) teigė, kad, remontuojant gyvenamojo namo rūsį, pasitaikydavę rasti pelenų krūvelių, kažin kokių „skeveldrų”. Ar tokie radiniai liudytų ten buvusius degintinius kapus? Toks klausimas savaime kyla, turint galvoje tai, jog šalia namo, sode, 1968 m. kasinėtame plote, buvo aptiktas ir sudeginto mirusiojo kapas (Nr. 3).

Pasak Neverdauskų, visa kapinyno teritorija tapo ištisu akmenynu, kai, susikūrus tarybiniam ūkiui, žemę imta arti traktoriams. Ne tik vietos gyventojai, bet ir Šilalės miestelėnai vežimais vežėsi akmenis statyboms. Mieste esą namų, kurių pamatai sumūryti vien iš Žvilių kapinyno akmenų.

Susumavus visas žinias, surinktas pirmomis ekspedicijos darbo dienomis, pirmiausia susidarė išpūdis, kad žviliškių vadinamieji kaimo kapukai greičiausiai yra to paties archeologinio paminklo – kapinyno pietrytinė dalis (4 pav.). K. Neverdausko ten atkasti griaučiai be įkapių, galimas daiktas, rodo, kad šioje paminklo dalyje laidota vėliausiai, t. y. išgalint krikščioniškiesiems laidojimo papročiams. Turint galvoje atsitiktinai kapinyne rastus radinius, pvz., antkaklę kūginiais galais, juostines apyrankėles, įmovinį kirvį, Romos monetą, bei žmonių kalbas apie bažnyčią akmeniniais pamatais, visiškai pagrįstai galima buvo tikėtis Žviliuose aptikti iš senojo geležies amžiaus išlikusių, matyt, gerokai apardytų pilkapių, apjuostų akmenų vainikais. Kad būtent tokie laidojimo paminklai I–IV a. buvo paplitę Žemaitijoje, konkrečiau – Jūros baseine, rodė tuometinė archeologinių žinių sanakaupa (LAA, 1977, p. 11; Tautavičius, 1981b, p. 30).

Tačiau net ir pirmojo kasinėjimų sezono archeologiniai atradimai Žviliuose parodė, kad regiono gyventojai bent jau III–IV a. mirusiuosius laidojo plokštiniuose kapinyuose su akmenų vainikais, o ne pilkapiuose.

1983–1989 m. „Žemaitijos” ekspedicija Žvilių kapinyne iškasinėjo 2147 m² plotą, ištyrė 282 kapus, surado apie 1540 įkapių ir surinko daugiau kaip 90 atsitiktinių radinių. Kasinėjimų dokumentacija, kurią sudaro per 28,5 autorinio lanko tekstas, 660 brėžinių ir piešinių, apie 900 foto negatyvų, saugoma LIIR (F. 1. Nr. 1103, 1160, 1208, 1283, 1304, 1533, 1634), o radiniai – LNM. Kasmečiai kapinyno kasinėjimų rezultatai skelbti mokslo leidiniuose (Vaitkunskienė, 1984b, 1986b, 1988, 1990b; Вайткунскене, 1985) bei populiarioje literatūroje (Vaitkunskienė, 1983a, 1993b).

Taigi Žvilių kapinyne iš viso buvo iškasinėtas 2518 m² plotas, ištirti 303 kapai, rasta apie 1580 radinių.

Knygą sudaro 5 skyriai. Pirmajame pateikti visų 1968 ir 1983–1989 m. tyrinėtų kapų sutrumpinti aprašai. Antrajame analizuojama kasinėjimų metu sukaupta archeologinė medžiaga: atskleidžiamos laidojimo ritualų ypatybės, klasifikuojami radiniai pagal Baltijos regiono kraštuose priimtą tipologinę ir chronologinę sistemą. Kiti skyriai parengti remiantis archeologinės medžiagos analizės duomenimis. Antai trečiajame skyriuje konstatuojama kasinėto laidojimo paminklo chronologinė priklausomybė. Kartu pabrėžiama ir būtinybė koreguoti kai kurių geležies amžiuje paplitusių dirbinių chronologiją, ypač tų, kurių datavimas paremtas daugiau kaip prieš 60 metų turėtomis žiniomis. Be to, skyriuje demonstruojama perspektyvi galimybė datuoti radinius, taikant ne vien archeologams įprastą lyginamąjį-tipologinį metodą, bet pasitelkiant ir tuos duomenis, kuriuos teikia kasinėjamų kapų topografija. Ketvirtajame skyriuje dėstoma etninė archeologinės medžiagos atribucija, akcentuojant tuos argumentus, kurie leido suformuluoti naują hipotezę apie senųjų Jūros baseino gyventojų – vakarų baltų – prievartinę inkorporaciją į žemaičių sąjungą, besikuriančią vidurinio geležies amžiaus pradžioje. Atkreipus dėmesį į kai kuriuos kapų įrangos bei inventoriaus turinio aspektus, paskutiniame skyriuje apžvelgiama dvipusiška gyvųjų elgsena mirusiojo atžvilgiu, siejant problemą su religine sistema – protėvių kultu, kuris gentinėje santvarkoje įgijo dominuojantį vaidmenį.